

Häkimiýetiň legitimasıýasy

Category: Kitapcy, Publisistika, Romanlar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Häkimiýetiň legitimasıýasy HÄKIMIÝETIŇ LEGITIMASIÝASY

Amin Maluf Liwanyň graždanlyk ursuna çenli Beýrutda žurnalistlik etdi. Yaşamaga hiç hili şert galmansoň, 1976-njy ýylда Pariže göçdi.

Romanlary bilen tanalýan Maluf Ýakyn Gündogar halklarynyň yzagalaklygyna, çöküşine degişli ylmy kitaplary-da ýazdy. 2009-njy ýylda «Çamalagy çasań dünýä. Siwilizasiýalarymyzyň soňuna gelinende» ("Çivisi Çıkmiş Dünya/ Uygarlıklarımız Tükendiğinde") kitabı çap edildi.

Kitabynda iki milli lideriň – häkimiýetde 15 ýyl galan Atatürk bilen häkimiýetde 18 ýyl galan Jemal Abdynasyry deňeşdirdi.

Iki liderem Günbatar kolonializmne, imperializme garşıy göreşipdi. Eýsem-de bolsa, Atatürk üstünlik gazanyp, araplaryň ikonası Abdynasyryňky nädip paşmady? Atatürk türkleri birleşdirdi, Abdynasyr nämeden birleşdirip bilmedi?

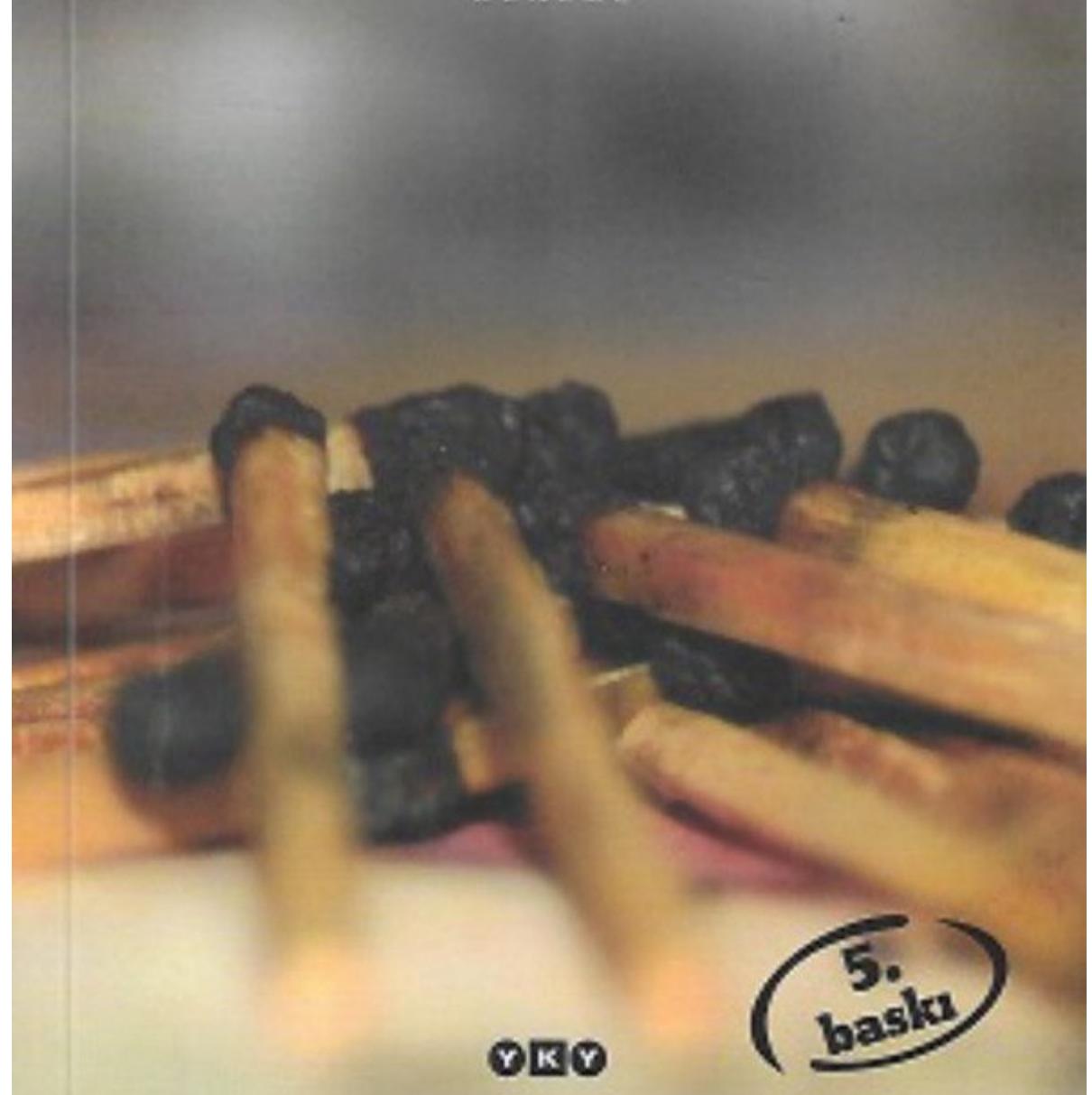
Amin Maalouf

Çivisi Çıkmış Dünya

Uygarlıklarımız Tükendiğinde

Çeviren: Orçun Türkay

DENEME

YKY

5.
baskı

Uzatmaýyn. Amin Maluf türk modelindäki üstünligiň Mustapa Kemalyň harby üstünliginden gözbaş alýandygyny we halkyň mundan ötri Atatürküň getiren täzeliklerini gepsiz-gürrüsiz

kabul edendigini nygtady. Şeýle ýazdy:

* * *

«*Abdynasyryň eýeren ýoluna baha bermezden öñ «watansöýüji legitimasıýany» düşündiresim gelýär.* Aýratyn, özem juda aýratyn, hatda belki-de yslam äleminde meñzeşine gabat gelinmedik mysaldan halkyny weýrançylykdan halas etmegi başarıypdyr. Şonuň üçinem söweşjeň legitimasıýasyna mynasyp beýle artykmaçlygyň nähili güýçli bolup biljegini we ondan nähili peýdalanylý boljakdygyny görkezen serdardan ugur alyp aýdasym gelýär. Atatürkün gürrüñini edýärin...

Halky-da Atatürkiň yzyna eýeripdir. Onçakly nägile bolmazdan үрп-adatlarynyň we dini ynançlarynyň gysylmagyna rugsat beripdir. Nämüçin? Çünkü ol halkyny ýaňadandan galakyndyryypdyr. Halkyň mertebesini dikelden adam oña örän köp zady kabul etdirip biler...

Syýasatda diniň özi aýratyn maksat däl, diňe düşünjeleriň biri bolup galýar. Legitimasiýa dini ynanjy iň güýçli bolana dälde, alyp barýan göreşi halkyňky bilen bir bolana berilýär...

Atatürkün gazanan legitimasiýasy (kanunylygy) onuň ölüminden soňam dowam edipdir. Türkiye häzirem şonuň adyndan dolandyrylyar. Onyň pikirleri bilen pikiri bir dällerem, oña belli bir derejede wepalydyklaryny görkezmeliidigini duýýar...»

DİKTATÖRLÜK VE DEMOKRASİNİN EKONOMİK KÖKENLERİ

DARON ACEMOĞLU
JAMES A. ROBINSON

Amin Maluf kitabynyň «Sandan çykan legitimasiýalar» bölümünde «legitimasiýalaşdyrma» (kanunlaşdırma) düşünjesiniň üstünde şeýle durup geçýär.

* * *

Uzyn girişi ýazmagymyň sebäbi, Maluf bilen bir döwürde kitaplar ýazan Daron Ajemogly tezislerinde ösüșiň diňe Günbatar demokratiýasyndaky döwlet edaralary we strukturalar bilen bolmalydygyny öňe sürdi. Onuň pikiriçe arasyна Atatürkide zoňtarlyk bilen goşýan awtoritarlygy muňa päsgel berýärmiş! Kimiňki dogry?

Mysallara ýüzleneliň:

Isleýsiňizce azatlyga iň köp gol ýapýan konstotusion üýtgeşmeleri geçiräyiň, häkimiýetiň halkhň arasynda abraýy (legitimasiýasy) bolmasa, näme etseňem «öli çaga dogran ýaly» bolar!

Iki gyzykly mysal bereýin:

Osmanly döwründen respublikan döwrümize čenli halk harbygoranyş senagatyna elmydama ýardam edip geldi. Halk «pygamber ojagyna» (harby bölümlere) gözüniň görevi ýaly seretdi. A indi bolsa häzirki häkimiýetoň goranmak senagatynyň býužetine gatanç goşmak üçin kredit kartlaryndan her aýda almak islän 63 lirasy halkyň gazaply nägileligine getirdi. Üstesine häkimiýetiň «Ysraýyl üstümize cozjak bolýar» diýen ýaly tasa gelmejek ýalan psihologiki propogandasyna garamazdan!

Incelemeye Başlayın

ULUSLARIN DÜŞÜŞÜ

DARON JAMES A.
ACEMOĞLU ROBINSON

Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri

Hawa... Gürrüň gelip ýene hemişeki syýasy legitimasiýa gelip direýär.

Sizi üç gezek saýlaw sandygynda ýeňen Ekrem Imamoglyny «akmak»

diýenmiş bahanasy bilen sud arkaly syýasatdan çetleşdirseñiz, halk munuň legitimasiýasyny indär... Çünkü hiç bir syýasy häkimiýet zol gara güýje baýrynda haýbaty bilen ömrüni dowam etdirip bilmez...

Jemlär bolsam:

Ajemoglynyň tezisinde «legitimasiýa» düşünjesine kän ýüzlenilmeýär. Owganystana we Yraga «demokratiýa getirýärис» bahanasy bilen cozan ABŞ-nyň legitimasiýa problemasy gözümize dürtülip durka, onuň haýsy döwlet edarasynyň, strukturasynyň gazanan üstünliginiň gürrüñini edip bolar?

Esasy gürrüň häkimiýetleriň legitimasiýasydyr. Özem munuň diňe saýlaw sandygy, ses bermek, demokratiýa bilen hiç hili baglanyşygy ýok. Nobel baýragynyň şuňa meňzeş çekişmelere, pikir alyşmalaryň döremegine sebäp bolaryny umyt edýarin.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 17.10.2024 ý. Publisistika